

Література

1. Гай-Нижник П. П. Фінансова політика Української Держави гетьмана Павла Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 р.). Київ, 2004. 430 с.
2. Грибоедов С. В. Українська держава гетьмана П. Скоропадського: історіографічне дослідження: дис... канд. істор. наук. Київ, 2001. 210 с.
3. Державний вістник. 1918. URL: <http://surl.li/iuris> (дата звернення : 04.11.2023).
4. Дорошенко Д. Історія України, 1917 – 1923: документально-наукове видання. В 2-х т. Т. 1: Доба Центральної Ради / Упорядн., авт. передм. та комент. К. Ю. Галушко. Київ : Темпора, 2002. 320 с.
5. Задунайський Д. Використання військових традицій українського козацтва за часів гетьмана Павла Скоропадського. Том I. Історичний досвід першої половини ХХ ст. С. 35–42.
6. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ – Філадельфія, 1995. 493 с.

МЕЦЕНАЦТВО РОДИНИ ТЕРЕЩЕНКІВ

Наталія Ляшенко

Науковий керівник:

Олена Чумаченко

У статті висвітлено благодійну діяльність родини Терещенків, їх внесок у розвиток освіти, науки, культури, медицини України в кінці ХІХ – початку ХХ століть.

Ключові слова: меценатство, благодійність, меценатська родина, родина Терещенків.

Аналіз історії розвитку української нації свідчить про поширення явища меценатства та благодійництва у вітчизняному суспільстві. Благодійництво було моральним обов'язком чи не кожної заможної людини. Найбільше благодійність була поширена в підприємницьких колах. На сьогодні ми маємо важливі свідчення про традиції добротворення цілих династій українських меценатів наприкінці ХІХ – початку ХХ століть. Однією з таких династій є сім'я Терещенків, яка залишила значний слід в історії України. У коло її занять входила торгівля і промислове підприємництво, державна служба і суспільна діяльність, освіта і меценатство.

Засновник відомого підприємницького роду – глухівський міщанин, виходець із козаків, Артемій Терещенко – почав свій бізнес у 1820-ті рр. як дрібний крамар у Глухові (тоді це була Чернігівська губернія). Спочатку він працював прикажчиком в іншого купця – і це безумовно дало йому досвід, необхідний для початку власної справи. Праця і хист підприємництва з часом дали результат. Артемій Терещенко самостійно почав займатися торгівлею [2, с.50].

У 1860 р. він зосередив під своїм контролем практично половину хлібної торгівлі міста, а річний обіг його торгових операцій сягнув 3 млн рублів.

Син Артемія – Микола Терещенко був підприємцем нової формації. Він одним з перших зрозумів, що може принести йому аграрна реформа 1861 р.

Миколу Артемовича ще в молодому віці було обрано старшим бургомістром міського магістрату, а в 1860-1874 роках він виконував обов'язки міського голови Глухова, таким чином, беззмінно перебуваючи керівником міського самоуправління більше двадцяти років. Спираючись на свій непохитний авторитет, загальну повагу земляків, Микола Артемович як керівник міста і земський діяч зробив вагомий внесок у справу розвитку закладів освіти і охорони здоров'я Глухова [6, с. 16].

До 1870 року М. Терещенко володів понад десятьма цукровими заводами. Однак не полишав і торгівлю, вів активну громадську діяльність [1].

Миколі Терещенку судилося перевершити свого батька в усіх його справах, стати згодом найбагатшим і найвідомішим представником роду Терещенків, засновником тих традицій, якими керувалися наступні покоління великої родини.

Завдяки родині Терещенків Глухів на початку ХХ століття відродився як освітній і культурний центр Чернігівщини. Сучасники, оцінюючи діяльність свого земляка, на одному з засідань Глухівської міської думи постановили. Що «благодійницька діяльність Миколи Артемовича Терещенка на користь міста мала чітко продуманий і систематичний характер. Вона була спрямована на розвиток освітніх закладів, на розвиток медичної допомоги і на допомогу найбільш бідним його мешканцям» [6, с.17].

Говорячи про внесок М. Терещенка, як зазначає С. Жукова, у розвиток вітчизняної освіти, слід згадати історію заснування учительського інституту, відкритого в Глухові 25 жовтня 1874 р. У доповідній записці уповноважених земства Глухівського повіту гласних М. Терещенка і Ф. Красовського до Міністра народної освіти від 3 жовтня 1873 р. було викладено клопотання про влаштування в Глухові учительського інституту, при чому для його потреб земство жертвувало у власність міністерства будинок із необхідною кількістю землі [3, с. 54].

Предметом піклування родини Терещенків наприкінці ХІХ ст. стало відкриття у Глухові жіночої гімназії. Цей навчальний заклад виник на базі жіночого трикласного училища, згодом його перетворили на прогімназію. 7 жовтня 1893 р. в доповіді міського голови було висловлене бажання мати в Глухові повну восьмикласну гімназію. 17 січня 1894 р. міська дума отримала заяву, в якій М.А. Терещенко підтвердив своє сприяння у цій справі, надавши 100 тис. крб., при чому 40 тис. крб. – на побудову приміщення, а 60 тис. крб. поклав у недоторканий фонд, щорічні відсотки з якого йшли на утримання гімназії. Видатки на будівництво перевищили означену суму, і М. А. Терещенко надав додатково ще 18 тис. крб. [3, с. 53].

За фінансової підтримки Терещенків було відкрито також міське училище, ремісниче училище. У пам'ять про матір брати Терещенки – Микола і Федір – заснували в 1879 році безкоштовну лікарню св. Єфросинії і записали в уставі свого Товариства, що на її забезпечення буде щорічно відраховуватися 2% прибутку. А притулку для малолітніх сиріт і дітей бідних мешканців Глухова, заснованому батьком в 1893 році, нараховувалося 2%. За звітом, наприклад, за 1893 рік це було, відповідно, 27 і 40 тисяч карбованців. Пам'яткою міста є Трьох-Анастасіївська церква – копія київського Володимирського собору (мати, дружина й дочка Миколи Терещенка мали ім'я Анастасія), побудована на кошти Миколи і Федора Терещенків у 1885-1893 роках [4].

Багато років Микола Артемович також активно працював на благо Києва, який став для нього другим рідним містом, його участь торкалася всього, що приносило

суспільству користь. Він перетворив Київ на цукрову столицю.

Благодійній діяльності Миколи Терещенка була властива і тактовність, і масштабність: проекти, на реалізацію яких він жертвував великі гроші, мали вирішувати не негайні проблеми, а спрямовувалися у майбутнє. Терещенко прагнув бачити Київ великим містом, де розвивається бізнес, а отже і наука, процвітають мистецтва. Не випадково його пожертвування на зведення будівель Київського політехнічного інституту було найбільшим – 150 тисяч рублів.

Як зауважує В. Абліцов, цілком правдивим є твердження, що українська столиця дотепер залишається великою боржницею родини Терещенків – пам'ятник Миколі Терещенку давно мав би стояти на одній із центральних вулиць міста. Адже те, що зробив щедрий магнат для Києва, важко перелічити, а головне – переоцінити. Варто пройти столичним середмістям, щоб зрозуміти це: чотири головні музеї столиці – це дарунок щедрих меценатів «матері міст руських» (музеї Тараса Шевченка, Російського мистецтва, Східного й Західного мистецтв сьогодні діють у будинках, що належали багатій родині, Національний художній музей побудований за участі Терещенка). Театр оперети, Театральний інститут імені Карпенка-Карого, гімназії, училища, навіть колонії для малолітніх злочинців, притулки, лікарні... Мільйонер фінансував будівництво Політехнічного інституту, десятки споруд різного призначення, що використовуються і сьогодні [1].

Син Миколи Терещенка – Михайло, у 1903 році успадкував величезні статки. Саме за його фінансової підтримки в Києві було відкрито консерваторію. Петербурзька влада дозволила відкриття вищого музичного навчального закладу в Києві за умови, що місто саме знайде для нього джерело фінансування. Меценатом став Михайло Терещенко, який виділив гроші на цілий «музичний квартал». На жаль, на початку Другої світової війни радянські радіокеровані міни знищили цей унікальний куточок Києва [1].

Девіз «Прагнення до громадських справ» численна родина підприємців-меценатів Терещенків внесла у свій родинний герб. Час показав, що під «громадськими справами» український цукровиробник Артемій Терещенко і його нащадки мали на увазі добрі справи, підпорядковані національним інтересам батьківщини.

Література

1. Абліцов В. Україна. Меценати. Київ: Літера ЛТД. 2016. 208 с.
2. Водотика Т. Історії успіху: видатні українські бізнесмени XIX ст. Харків: Фоліо. 2020. С.50-65.
3. Жукова С. Благодійна діяльність Терещенків у Глухові. *Ніжинська старовина*. 2013. Вип.16. С.50-55.
4. Ковалинський В.В. Меценати Києва. К.: Северин-пресс»,1995. 365 с.
5. Самотуга Ю.С. Благодійна діяльність Миколи Терещенка. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*: науково-педагогічний журнал. 2018. № 1 (6). С. 86-89.
6. Шляхетність щедрої душі: до 195-ї річниці від дня народження М. А. Терещенка: бібліограф. покажчик / Центральна міська бібліотека ім. Л.О.Толстого; уклад. Т.Плющ, Т. Четверикова. Шостка, 2014. 60 с.